

Rättsavdelningen
Elin Torebring
elin.torebring@socialstyrelsen.se

Justitiedepartementet
Enheten för familjerätt och allmän förmögenhetsrätt
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Socialstyrelsens yttrande över betänkandet Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38)

Ert diarienummer Ju2022/02331

Socialstyrelsen välkomnar utredningens förslag som syftar till att åstadkomma en mer sammanhållen, könsneutral och jämlik reglering om föräldraskap samt regler om föräldraansvar som är anpassade till olika familjekonstellationer med utgångspunkt i barnets bästa. Socialstyrelsen avgränsar yttrandet till förslagen som rör myndighetens verksamhetsområde. Det gäller förslagen om adoption samt förslagen om föräldrafullmakt och särskild umgängespersion till den del de berör placerade barn och adoptivbarn. Myndigheten lämnar följande kommentarer.

13 Utökade möjligheter till adoption

Socialstyrelsen tillstyrker förslagen.

Socialstyrelsen instämmer i bedömningen (s. 889) att förslagen stärker barn och ungas trygghet och stabilitet i sina befintliga familjerelationer. Det är också positivt att förslagen ger fler vuxna barn och sociala föräldrar möjlighet att genom adoption befästa en befintlig familjerelation.

14.9 Föräldrafullmakt – en ny form av fullmakt

Myndigheten ställer sig positiv till förslaget om att införa en generell fullmakt som registreras i folkbokföringen och som kan underlätta vardagslivet för bland annat familjehem. Det är bra med en möjlighet att få ett tydligt mandat och handlingsutrymme att agera i frågor som rör barnet. Socialstyrelsen instämmer i det som utredningen skriver, att föräldrafullmakten kan medföra att många barn kan få en bättre stöttning av de vuxna som de facto tar ansvar för deras uppfostran och utveckling (s. 708).

I betänkandet (s. 711) lyfts att föräldrafullmakten kan innebära en risk för att en vårdnadshavare utsätts för otillbörliga påtryckningar eller hot om våld om hon eller han lever i ett destruktivt förhållande där gränser inte respekteras. Det lyfts också att en otillbörlig påverkan också skulle kunna utövas av en tidigare partner som inte längre är vårdnadshavare men som ser fullmakten som en väg att åter få

kontroll. Det framgår samtidigt att dessa risker gäller för många andra frågor som kan uppkomma under eller efter en relation där en part gör sig skyldig till brott mot den andra eller uppvisar ett oacceptabelt beteende.

I betänkandet lyfts också (s. 760) att det kan komma till socialnämndens kännedom att en föräldrafullmakt används på ett sätt som innebär att barnet far illa, och att ett alternativ kan vara att socialnämnden då ska ha möjlighet att återkalla fullmakten. Utredningen konstaterar att en föräldrafullmakt inte förändrar det grundläggande förhållandet att barnets vårdnadshavare har ansvaret för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov av bland annat omvårdnad och trygghet blir tillgodosedda enligt 6 kap. 1 § och 2 § föräldrabalken. I betänkandet anges vidare att om vårdnadshavaren inte skyndsamt återkallar en föräldrafullmakt när denna används på ett sätt som är till skada för barnet, talar det närmast för att det finns ett behov av ändring i vårdnaden. Socialnämnden kan också ytterst ingripa med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Utredningens bedömning är därför att det inte finns skäl att ge socialnämnden behörighet att återkalla föräldrafullmakter.

Socialstyrelsen instämmer i ovannämnda risker men är tveksam till utredningens analys och bedömning och anser att socialnämndens behörighet att återkalla en fullmakt behöver analyseras mer utförligt. Enligt Socialstyrelsens mening kan det inte uteslutas att ett barn som omfattas av en föräldrafullmakt far illa, utan att förutsättningarna för att ingripa med stöd av LVU eller att ändra vårdnaden är uppfyllda. Det kan även tänkas att ett omhändertagande enligt LVU eller en ändring i vårdnaden kan vara en alltför ingripande åtgärd som inte är till barnets bästa i enskilda fall.

14.10 Barns rätt till umgänge med sociala föräldrar stärks

Socialstyrelsen ställer sig positiv till förslaget om att en talan om umgänge ska få väckas av en person med vilken barnet har en relation till som motsvarar den mellan barn och förälder (en så kallad särskild umgängespersion). Myndigheten anser att det är positivt att stärka barnets rätt att bibehålla och utveckla en relation med någon som barnet ser som sin förälder, t.ex. en före detta familjehemsförälder, i de fall det är till barnets bästa. Myndigheten anser också att det är positivt att en sådan talan ska få föras av socialnämnden, särskilt i de fall där barnet far illa av umgänget.

Som utredningen också lyfter är en indirekt positiv konsekvens av förslaget att skyddet även stärks beträffande andra relationer som kan vara viktiga för ett barn (s. 914).

Socialstyrelsen ser dock en viss risk med att förslaget bidrar till att barn utsätts för fler familjerättsliga processer och fler konflikter än idag. Det finns också en risk att barnet hamnar i en lojalitetskonflikt gentemot vårdnadshavarna och den som önskar ett umgänge med barnet. Socialstyrelsen vill därför lyfta vikten av att barnet får stöd i denna process och att umgänget genomförs på ett för barnet tryggt och meningsfullt sätt.

Myndigheten är positiv till att bestämmelserna om samarbetsamtal, informationssamtal, medling och umgängesstöd även föreslås omfatta en särskild umgängesperson (avsnitt 14.10.7). Myndigheten är också positiv till att förslaget även i övrigt innebär att reglerna som rör umgänge med en särskild umgängesperson blir mer likartade de regler som rör barnets umgänge med en rättslig förälder.

Enligt utredningen (s. 786) är sociala föräldrar ingen fast personkategori som enkelt kan ringas in. Det rekvisit som används för att avgränsa talerätten är en beskrivning av relationen mellan barnet och den särskilda umgängespersonen. I författningskommentaren (s. 996) till den föreslagna bestämmelsen i 6 kap. 15 a § föräldrabalken anges exempel på personer som typiskt sett kan vara en särskild umgängesperson. Dessa är bonusföräldrar eller någon som tagit föräldraansvar för barnet sedan det föddes utan att vara rättslig förälder eller vårdnadshavare. Andra exempel som anges är tidigare familjehemsföräldrar eller personer som tidigare har varit rättsliga föräldrar men fått sitt föräldraskap hävt.

I betänkandet nämns inte den situationen att den särskilda umgängespersonen är en biologisk förälder som lämnat sitt barn för adoption, men där det finns en etablerad förälder-barn relation. Socialstyrelsen saknar ett resonemang om detta i betänkandet och anser att det bör tas med i den fortsatta beredningen av förslagen.

14.11 Ytterligare utökning av möjligheterna till samarbetsavtal

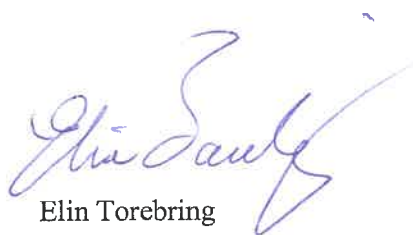
Socialstyrelsen är positiv till förslaget och instämmer i utredningens bedömning att det är till fördel för barnet om samarbetsamtal även kan avse andra frågor som rör barnets personliga angelägenheter än frågor om umgänge.

Beslut om detta yttrande har fattats av avdelningschefen Pär Ödman. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Sabina Orstam och enhetschefen Mariana Näslund Blixt deltagit. Juristen Elin Torebring har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN

Pär Ödman

Elin Torebring